

زبان گُردی

و

جایگاه آن در میان زبان‌های جهان

نویسنده: دکتر رفیق شوانی

ترجمه: جبار میرانی

کتابخانه

www.ketab.ir

سازمان اسناد و کتابخانه ملی جمهوری اسلامی ایران

سرشناسه

عنوان قراردادی

عنوان و نام پدیدآور

مشخصات نشر

مشخصات ظاهری

شابک

وضعیت فهرست نویسی

موضوع

موضوع

موضوع

موضوع

موضوع

شناسه افزوده

رده بندی کنگره

رده بندی دیویی

شماره کتابشناسی ملی

: شوانی، رفیق، ۱۳۲۲ -

: زمانی کوردی و شونی له زبان رمانه کانی جیهاندا، فارسی

: زبان کردی و جایگاه آن در میان زبان های جهان / نویسنده رفیق شوانی؛ ترجمه جبار میرانی.

: سنندج: کانی کتیب: شوان، ۱۳۹۵.

: ۱۷۸ ص: ۵/۱۴ × ۵/۲۱ س.م.

978-600-7968-22-2

: فیبا

: کردی

: کردی -- دستور

: کردی -- تاریخ

: زبان -- رده بندی

: زبان های ایرانی -- تاریخ

: میرانی، جبار، ۱۳۴۹ - مترجم

PIR۳۲۵۶ ۱۳۹۴ ۹ش ۱/۲۱

: ۴۵۹۴

: ۴۰۳۵۹۶۲

زبان کُردی و جایگاه آن در میان زبان‌های جهان

تألیف: دکتر رفیق شایانی

ترجمه: جبار ماسانی

تایپ: مرکز توسعه کتاب

صفحه‌آرا: سمن (سیران) پرویز

ناشر: کانی کتیب

ناشر همکار: شوان

شابک: 978-600-7968-22-2

نوبت چاپ: اول/ ۱۳۹۵

ناظر چاپ: شوان طاهری

تیراژ: ۱۰۰۰ جلد

قیمت: ۸۰۰۰ تومان

حقوق چاپ برای انتشارات کانی کتیب محفوظ است.

مرکز بخش: کانی کتیب

+۹۸ ۸۷ ۳۳۱۲۵۲۵۹

۱۱	پیشگفتار مترجم.....
۱۹	مقدمه.....
۲۳	تعریف و تعیین جایگاه زبان کُردی در میان زبان‌های دنیا.....
۲۷	تقسیم‌بندی زبان بر اساس شباهت زبان‌شناسی و ارتباط خویشاوندی.....
۲۸	۱- مجموعه‌ی زبانی آریایی (هندوآری).....
۲۹	۲- مجموعه‌ی سامی - حامی: سامی، حامی، بربری، چادی.....
۲۹	۳- مجموعه‌ی اورالی - آلتایی (آلتیکی):.....
۲۹	۴- مجموعه‌ی زبانی چمن و تبتی - برمه‌ای.....
۳۱	چگونگی نام‌گذاری مجموعه‌ی زبانی آری یا هندوآری.....
۳۴	ویژگی‌های مجموعه‌ی آری آرزو (هندوآری).....
۳۷	پدیده‌ی شباهت در میان خانواده‌ی زبانی مجموعه‌ی آریایی.....
۳۷	سانسکریتی.....
۳۸	اوستا.....
۴۰	۳- لاتینی: LATIN.....
۴۱	۱- خانواده‌ی زبانی ایرانی.....
۴۴	۲- خانواده‌ی زبانی هندی.....
۴۶	۳- خانواده‌ی زبانی اروپایی.....
۴۶	جایگاه خانواده‌ی زبانی اروپایی.....
۴۹	۴- خانواده‌ی زبانی هندوهیتی (براساس منشأ شباهت و خویشاوندی).....
۵۳	تعریف زبان کُردی بر اساس تفاوت دستور زبان.....
۵۴	تفاوت دستوری نشانه‌ی چیست؟.....
۵۵	در زبان‌های دیگر لازم نیست تمام انواع جنس‌های اسم وجود داشته باشد.....
۵۷	ویژگی‌های مِلّت‌های مجموعه‌ی زبانی آری.....
۵۸	۲- مجموعه‌ی زبانی سامی - حامی.....
۵۸	خصوصیات مجموعه‌ی زبان سامی.....

- تقسیم‌بندی دیگر زبان‌های سامی - حامی ۶۰
۳. مجموعه اورالی آلتیکی (آلتایی) ۶۲
- ویژگی‌های خانواده‌ی زبانی اورالی - آلتایی ۶۳
۴. خانواده‌ی زبانی چینی-تبتی ۶۴
- طبقه‌بندی دیگر مجموعه‌های زبانی ۶۶
۲. زبان‌های پیوندی: ۶۹
- زبان درایدی ۷۱
- زبان‌های پیوندی ۷۲
- زبان‌های نواحی آسیا (زبان‌های مستقل) ۷۲
- مجموعه زبانی مالزیایی-پولینزیایی و خمیری ۷۳
- مجموعه‌ی زبان‌های آفریقایی (سیاهان آفریقا) ۷۴
۱. خانواده‌ی زبانی قفقازی ۷۷
۲. زبان باسک ۷۸
۳. خانواده‌های زبانی مون - خمر ۷۸
۴. زبان‌های اولیه‌ی قاره‌ی آمریکا (سرخ‌پوستان آمریکایی) ۷۸
- چگونگی تقسیم‌بندی زبان‌های جهان ۸۱
- تعداد خانواده‌های زبانی: ۸۳
- طبقه‌بندی‌های متفاوت مجموعه‌ی زبان ۸۴
- طبقه‌بندی نوع دوم ۸۵
- طبقه‌بندی زبان‌های جهان بر اساس مکان جغرافیایی (۷۸) ۸۶
۱. اروپا ۸۷
۲. آسیا ۸۷
۳. آفریقا ۸۸
۴. اقیانوسیه ۸۹
۵. آمریکا ۸۹
- جایگاه زبان کُردی بر اساس قاره‌های دنیا ۹۱

۹۱	زبان‌های اقیانوسیه
۹۲	زبان‌های افروآسیایی
۹۳	زبان‌های استراند و نزیایی
۹۶	زبان‌های بومی استرالیایی
۹۶	زبان میانجی و آمیخته مادری
۹۹	طبقه‌بندی زبان‌ها از نظر ساخت واژه
۹۹	۱- زبان‌های پیوندی
۱۰۰	ویژگی‌های زبان پیوندی:
۱۰۰	۲- زبان‌های مستقل (گسته)
۱۰۱	ویژگی‌های زبان‌های گسته:
۱۰۲	۳- زبان‌های تصریح - نقش
۱۰۲	ویژگی‌های زبان‌های تصریح:
۱۰۳	۴- زبان‌های انضمامی
۱۰۳	ویژگی‌ها:
۱۰۳	۵- زبان‌های میانوندی (قالبی)
۱۰۴	جایگاه زبان کُردی بر اساس تعداد واحدهای آن در میان زبان‌ها
۱۰۵	جایگاه زبان کُردی بر اساس نظام ترتیب اجزاء کلام در آن
۱۰۹	رشد و شکوفایی زبانی چیست؟
۱۱۰	مکان جغرافیایی زبان کُردی
۱۱۳	مراحل تاریخی زبان‌های ایرانی
۱۱۳	۱- دوره‌ی باستان زبان‌های ایرانی:
۱۱۷	۲- دوره‌ی میانه:
۱۲۰	۳- دوره‌ی نوین زبان‌های ایرانی
۱۲۱	زبان‌های ایرانی دوره‌ی نوین
۱۳۰	زبان‌های هندی:
۱۳۱	زبان پنجابی:

- ۱۳۲ زبان گجراتی:
- ۱۳۲ زبان مراتی (بهاراتی):
- ۱۳۲ زبان بنگالی:
- ۱۳۲ زبان آسامی:
- ۱۳۳ زبان اردو:
- ۱۳۳ زبان نیالی:
- ۱۳۳ زبان سنالی:
- ۱۳۴ زبان کشمیری (۱۵۳):
- ۱۳۵ دوره‌های تاریخ تغییر زبان کردی:
- ۱۳۵ ۱- دوره‌ی زبان کردی استان:
- ۱۳۵ ۲- دوره‌ی زبان کردی میان:
- ۱۳۶ ۳- دوره‌ی گویش‌های زبان کردی:
- ۱۳۷ ۴- دوره‌ی نوین زبان کردی:
- ۱۳۸ ویژگی‌های مرحله‌ی نوین زبان کردی:
- ۱۳۹ دلایل معیارشدن گویش کردی مرکزی:
- ۱۴۱ معرفی گویش‌های زبان کردی و تعیین گویش معیار در استان:
- ۱۴۲ دلایل پیدایش زبان ملی (زبان نوشتار، زبان رسمی و زبان دوا):
- ۱۴۲ ارتباط زبان کردی با زبان‌های کهن رشته‌کوه زاگرس:
- ۱۴۹ ارتباط زبان کوردی و لولوبی:
- ۱۵۰ زبان کردی و گوتی:
- ۱۵۰ ارتباط زبان کردی و کاسی:
- ۱۵۱ اوراتوی و زبان کردی:
- ۱۵۲ سوبارتو و زبان کوردی:
- ۱۵۳ هیتی و زبان کردی:
- ۱۵۶ خلاصه و نتیجه‌گیری:
- ۱۶۵ پی‌نوشت‌ها:

پیشگفتار مترجم

دکتر رفیق شوانی در کتاب حاضر به بحث در مورد جایگاه زبان کردی در میان تقسیم‌بندی‌های متفاوت از زبانهای جهان می‌پردازد. این کتاب اطلاعات بسیاری را در مورد بیشتر زبانهای جهان بویژه زبان کردی در اختیار خواننده قرار می‌دهد. در این پیشگفتار به اقسام و ترجمه‌ی کتاب حاضر و با استفاده از اکثر موضوعات ارزشمند آن این فرضیه را مطرح می‌سازیم که زبانهای باستانی اوستایی-مادی در خانواده‌ی زبانهای ایرانی دو زبان متمایز هستند؛ بلکه اساساً هر دو یک زبان واحد به شمار می‌آیند. علاوه بر این، فرض می‌کنیم که زبانهای کهن رشته کوه زاگرس از لحاظ پدیده‌های زبانی شامل مشخصاتی راجعی، ساختوازی و... تأثیرات فراوانی را بر صورت آغازین زبان کردی گذاشته‌اند. این منظور استدلالها، اسناد و داده‌های زبانی و دیدگاههای تعدادی از زبانشناسان معاصر را در این خصوص به منظور اثبات دو فرضیه بالا ارائه می‌دهیم. در این راستا، به این نتیجه مقدماتی می‌رسیم که گویش‌های کنونی زبان کردی بازمانده‌ی زبان باستانی مادی-اوستایی و زبانهای کهن رشته کوه زاگرس هستند. در آغاز شایسته است به این واقعیت اشاره کنیم که از دیدگاه زبانشناسان، زبانهای کردی و فارسی هر دو به یک ریشه یعنی خانواده زبانهای ایرانی در مجموعه‌ی هندوآریایی برمی‌گردند. به علاوه، همانطور که پیشتر اشاره شد تأثیرات همه‌ی زبانهای ملت‌های همسایه از سومری

تا هوری و هیتی در گذر زمان بر زبان کُردی آشکار است.

زبان آنچنان نقش مهمی در زندگی انسان دارد که می‌توان گفت بدون زبان زندگی به این شکل امکان ندارد و تا حدودی زیادی از جریان باز می‌ایستد. می‌توان پدیده‌ی زبان را از نقطه نظرهای بسیاری بررسی نمود. قبل از هر چیز زبان پدیده‌ای ضروری در زندگی اجتماعی است و با سنن و فرهنگ اجتماع در ارتباط تنگاتنگ است. بزرگترین نقش زبان برقراری پیوندهای اجتماعی در میان انسان هاست. همچنین از زبان به صورت آگاهانه برای ابراز اندیشه، احساس و هنر استفاده می‌شود. پژوهش در مورد این پدیده‌ی بسیار مهم انسانی چندین مرحله‌ی پیش از علم را طی کرده است ولی هم اکنون هم به طور مستقل به عنوان یکی از دانش‌های انسانی در دانشگاه‌ها، ایگاه سزاوار خویش را تثبیت نموده است. زبان همراه با متغیرهایی همچون نژاد، نژاد، سنن اجتماعی و فرهنگی و غیره، هویت و شناسنامه‌ی هر ملتی را تشکیل می‌دهند. در این راستا زبان یکی از اساسی‌ترین اسباب تشکیل دهنده‌ی هویت هر ملتی است. در این مسیر شناخت و معرفی زبان کُردی به شیوه‌ای علمی و بر اساس اصول زبان‌شناسی و تاریخی وظیفه‌ای بس خطیر است و به تلاش بیشتر فرهیختگان این حوزه نیاز دارد.

تعدادی از شرق‌شناسان به دلایل خاص خود زبان و فرهنگ را با مطالعه کرده‌اند. برخی از اندیشمندان داخلی هم در این رابطه قلم فرسایی کرده‌اند و می‌توان گفت که افتخاری بس بزرگ است که کتابخانه‌ی کُردی بر اثر تلاش‌های این بزرگان هر روز بیشتر از پیش غنی می‌گردد و زوایای آشکار و پنهان آن روشن‌تر می‌شود. بنابراین پیشگفتار حاضر با توجه به کتاب کنونی نگاهی اجمالی به تاریخ زبان کُردی دارد.

قبل از هر چیز بحث را با داستانی از قرآن کریم آغاز می‌کنیم که در سایر ادیان

آسمانی هم وجود دارد و آن هم داستان شگفت انگیز طوفان نوح است. بر اساس این داستان بعد از طوفان هیچ انسان و موجود زنده‌ای به جز حضرت نوح و همراهانش بر روی زمین نماندند. بر اساس آیه‌ی (واستوت علی جودی ۱۱، ۴۴) کشتی نوح بعد از طوفان بر سر کوه جودی در استان شرواخ در شمال کردستان آرام گرفت. با توجه به این داستان می‌توان گفت کردستان دومین لنگرگاه و گهواره بشر بر روی زمین به شمار می‌رود و برای بار دوم پس از آخرین عصر یخبندان زندگی انسانها مجدداً شکوفا می‌شود و به سرزمین‌های دیگر هم انتشار می‌یابد. این داستان را با به نتیجه‌ای اولیه می‌رساند که زبان مردمان این سرزمین، زبان آغازین منشأ زبانهای دیگر است. با این همه زمان و مکان داستان طوفان به اعصار بسیار کهن بر می‌گردد و نمی‌تواند همچون پشتوانه‌ای علمی برای تأیید کرد بودن حضرت نوح در مشرق به‌شمار آید.

با این حال منطقی‌تر آن است که بنابر اسناد تاریخی منشأ زبان کردی را قبل از ورود آریایی‌ها به فلات ایران در میان اصل کهن رشته کوه زاگرس جستجو کنیم. این ملت‌ها یکی پس از دیگری و یا همزمان در این سرزمین فرمانروایی کرده‌اند و بر اساس اصول زبانشناسی مقایسه‌ای یا تاریخی می‌توانیم آثار این زبان‌ها را بر روی کردی معاصر مشاهده و مطالعه کنیم. دکتر رفیق مرادی نمونه‌هایی از وجود واژگان این زبان‌ها را در زبان کردی امروزی آورده است. این زبان‌ها از نظر وجود واژه‌های مشترک و مشابه و همچنین مشخصه‌های آوایی متغیر با زبان کردی پیوند دارند. پس با توجه به این روابط شایسته است زبان کردی را همچون زبانی زاگرسی در نظر بگیریم؛ زیرا نام زاگرس در نزد کردها رفیع و گرامی و سند اصالت و جایگاه شکوفایی فرهنگ کردها در طول تاریخ است. پدیده‌ی تبدیل آواهای (ه، خ، س، ش) به همدیگر در کردی کنونی همسان با آن زبانها مشاهده

می‌گردد مانند تبدیل کاسی به کاشی و خوزی به هوزی. همچنین دکتر شوانی تعدادی از واژه‌های موجود در زبان کُردی را باقیمانده‌ی واژگان زبانهای زاگرس نشینان باستان دانسته است. برای نمونه، واژه‌های که نیشک، گُل، شار، گوان، یه ک، شه ش، که ورگ، هیلانه ی را سومری؛ واژه‌های ثاوی بل و بوم را لولویی؛ کویخا، سه‌ریاس، ناسو، ئاسن، ماسی، ناگر، هوز و خیزان را کاسی؛ خور و ئیسک و وه را یتی دانسته است. با این همه، مقایسه و مقابله‌ی واژه‌های آن زبانها با کلمات گویش‌ها - گونه‌های متنوع زبان کُردی اکنون به تلاش بیشتر با در نظر گرفتن اصول باشناسی در زمانی نیاز دارد.

زبان‌شناسان زبانهای ایرانی باستان را به چهار زبان سکایی، فارسی کهن، مادی و اوستایی تقسیم می‌کنند. ما داریم که بعد از ورود آریایی‌ها به فلات ایران، مادها در غرب، پارس‌ها در مرکز و جُذُب، پارت‌ها در شرق اسکان گزیدند. زبان‌شناسان همچنین زبان کُردی نوین را زبانی شمال غربی متعلق به خانواده‌ی ایرانی مجموعه غربی هندوآریایی به شمار می‌آورند؛ ولی آنها زبان فارسی را زبانی جنوب غربی وابسته به خانواده‌ی زبانهای ایرانی در مجموعه‌ی زبان هندو آریایی می‌دانند. هر کدام از این دو زبان با وجود اشتراکات دارای ویژگی‌های خاص آوایی، واجی، نحوی، ساختوازی و معنای خود هستند مثلاً دو واج (ل) و (ر) واج در کُردی و تنهای یک واج (ل) و یک واج (ر) در فارسی وجود دارند؛ آریایی (ز، و) هم در زبان فارسی به (ژ، ی، م) در زبان کُردی قابل تبدیل هستند. بر اساس کتاب حاضر، زبان کُردی از چهار گویش عمده شامل کرمانجی شمالی، کرمانجی مرکزی، کُردی جنوبی و گورانی-زازایی تشکیل می‌شوند.

از اینها گذشته، برای جستجوی ریشه تاریخی زبان کُردی نمی‌توان زرتشت و اوستا را نادیده گرفت. در زمینه‌ی زمان و مکان تولد و زندگی زرتشت پیامبر

آریایی‌ها دیدگاه‌های متفاوتی وجود دارد، ولی غالب تاریخ دانان بر این باورند که زرتشت در غرب فلات ایران به دنیا آمده و در همانجا به تبلیغ و گسترش آیینش مشغول شده است. سرزمینی که زرتشت در اوستا آنرا توصیف می‌کند تنها با محل اسکان مادها تطابق دارد. بعداً مادها با ملل زاگرس نشین ادغام و متحد شدند و به گسترش قلمرو قدرت و نفوذ خود در پستی و بلندی‌های دشت‌ها و کوهستان زاگرس پرداختند تا جایی که توانستند امپراتوری قدرتمند آشوریان را نابود کنند. بنابراین به احتمال زیاد و تحت تاثیرات متقابل زبان‌های ملل زاگرس نشین و مادها گویش نوینی ایجاد شد که زرتشت اوستا را با آن سرود. تفاوت اوستا با پارسی باستان و عدم تطابق زمان و مکان سرودهای اوستا با عصر هخامنشیان فرضیه‌ی درستی یکی بودن زبان اوستایی-مادی را بیشتر تقویت می‌کند. در این زمینه بنا به نظر تدسکو و لامیه دو زبان باستانی ایرانی وجود دارد که یکی از آنها پارسی کهن، زبان هخامنشیان، و منشأ زبان فارسی نوین است و دیگری اوستا است که تا کنون منشأ ملی و زبان نوین آن آشکار نشده است (محمدهپور: ۱۳۷۶). به علاوه، با توجه به "کتاب راهنمای زبانهای ایرانی" وجود مشخصه‌های آوایی نسبتاً مشترک و مشابه در مادی و اوستایی مانند *ts, dz, sp* (1386:156) و تفاوت بسیار آنها با پارسی باستان ایرانی استدلال دیگری بر فرضیه‌ی اوستایی بودن زبان مادها و یکسانی زبان اوستایی-مادی باستان است. از لحاظ زمانی-تاریخی هم اکثر تاریخ نویس‌ها تاریخ مهاجرت آریایی‌ها را به فلات ایران بین سال‌های ۱۰۰۰ تا ۷۰۰ ق.م و زمان زندگی زرتشت ۶۶۰ تا ۵۸۳ ق.م می‌دانند که تاریخ زندگی زرتشت با زمان زمامداری مادها یعنی ۷۵۰ تا ۵۵۰ ق.م مطابقت دارد. اضافه بر این همه، محمدهپور (۱۳۷۶) برای حمایت از فرضیه شباهت اوستایی و مادی و منشأ زبان کردی دانستن آن نقل قولهای را از بزرگانی همچون

ملک الشعرای بهار، معین، پورداد، کمال مظهر و محمد امین هورامی می‌ذکر می‌کند. در این رابطه می‌نویسد که معنی و صورت تعدادی از واژگان و بویژه تمایز مذکر و مؤنث در اسم فاعل و مفعول هورامی همانند اوستایی است. او در ادامه نیز می‌نویسد که دارمستر فرانسوی هم با اطمینان بسیار اوستایی و مادی را یکی می‌پندارد و اظهار داشته که زردشت خود کرد بوده و به شیوهی مردمان این منطقه سخن گفته و لباس پوشیده است.

زبان کردی بعد از دوره‌های مذکور با گذر زمان تغییرات زیادی در آن اتفاق افتاده است. در این خصوص، کامران رحیمی (۱۳۸۷: ۴۴) بر اساس دیدگاه‌های دانشمندان مانند دکتر احسان یارشاطر و دکتر ازکابی می‌نویسد که علاوه بر زبان رسمی پهلوی، شمالی و جنوبی، پهلوی غربی هم در مادستان رایج بوده است که تاریخ دانان به آن ریش فاله وی گفته‌اند. آنها همچنین خاطر نشان ساخته‌اند که نباید زبان کردی و گه‌ش‌وی آن را متمایز از فاله وی و ریشه این زبان را متفاوت از مادی بدانیم. همچنین در حمایت بیشتر از ادعای فوق یکی از زبان‌شناسان برجسته‌ی معاصر به نام دکتر غلامحسین کریمی‌دوستان (۱۳۸۰: ۳۸۹) با مقایسه‌ی داده‌های واژه‌های امروزی کردی ایرانی و گه‌ش فاله وی دوران ساسانی به این نتیجه می‌رسد که هفتاد و یک درصد آنها شباهت دارند. اضافه بر اینها، ارتباط موبدان و مغان یعنی مبلغان آئین زردشتی را در طول تاریخ با مادها حتی بعد از دوران حکومت مادها برای تاریخ‌نویسان مسئله‌ای اشکار است. در گذر تاریخ، غالب ملت‌های پیرامون هم برای اشاره به سرزمین کنونی مادها واژه‌های ماد، ماه، مار، ماد کوچک و بزرگ را بکار برده‌اند. بعلاوه، دکتر موکریانی (۱۳۳: ۲۰۰۲) سند دیگری را در اثبات ادعای همسانی کردی و مادی - اوستایی از نوشته‌های متعلق به اواخر قرن هشتم و اوایل قرن نهم میلادی به زبان

مادی یاد می‌کند که نمونه‌ای از آن دست-نوشته‌ای کلیسایی گویش کرمانجی با الفبای آلبانی تحت عنوان زبان مار یا ماد به شکل زیر است:

Pakez xode, pakez zahm, pakez vemark, koj hat i xace eskerme, rahmat e ma.

ایشان در ادامه به نقل از شیخ ابوبکر احمد بن وحشیه النبتی: وفات ۸۲۱ م. در اثر (شوق المستهام فی المعرفة رموز الاقلام) از گونه‌ای زبان خاص کردی نوشتاری سخن می‌راند. هم چنین وی از دو نویسنده به اسمی (بینوشاد و ماسی السورنی) نام می‌برد که اطلاعاتی راجع به کتاب‌ها و ادبیات کردی گردآوری و الفبای خاصی را هم برای زبان کردی ابداع کردند.

در نتیجه‌گیری پیشگفتار حاضر بر کتاب دکتر شوانی بنابر استدلال‌های فوق، دلایل تاریخی و همان‌نین اصول زبانشناسی مقایسه‌ای یعنی قواعد کلی و طبیعی ترین شکل تغییر، اشتراکات و شباهت‌های حاصله در واژه‌های بنیادین، میتوان به این نتیجه اولیه دست یافت که گویشهای زبان کردی امروزی به زبان اوستایی-مادی آمیخته با زبانهای ملل کهن زاگرس نشین بر می‌گردند. طبیعی است که زبان کردی معاصر همان زبان مادی-اوستایی باستان نباشد؛ بلکه، تحت تأثیر زبانهای ملل حاکم و ساکن در پیرامون سرزمین کردها در گذر تاریخ به چهار گویش و گونه‌های متعدد تبدیل شده باشد.

در پایان لازم به توضیح است که این پیشگفتار سرآغازی کمی در مورد زبان کردی بر اساس کتاب کنونی است و برای تبیین و حمایت بیشتر از بحثهای مذکور، مطالعات بیشتر و ارائه‌ی اسناد محکمتر ضرورت دارد. پیشتر از این، به دنبال تحولات خاورمیانه و تأثیرات آن بر آموزش به زبان کردی در بخشهای دیگر و هم چنین بر آشتی و ایجاد فضای بازتر در شمال، کثرت گرایی و آزادی بیشتر در جنوب، و انقلاب و خودگردانی دموکراتیک در غرب کردستان (روژئاوا)،

اکنون و طیفه‌ی روشنفکران، دست اندرکاران و قانونگذاران ماست که به فکر آموزش و تدریس این زبان دیرین در زادگاه مادری خویش باشند که خوشبختانه به تازگی شاهد شروع این راه هستیم. در پایان از کلیه خوانندگان گرامی کتاب حاضر تقاضا داریم که پیشنهادات ارزنده‌ی خویش را به پست الکترونیک بنده ارسال فرمایند.

Email: jabarm40@gmail.com

علاوه بر کتاب حاضر از منابع زیر نیز در این مقدمه استفاده شده است:

فارسی:

- ۱- دولت نوره، - نیل، ۱۳۶۴، اوستا کهن ترین سرودهای ایرانیان، انتشارات مروارید، تهران
 - ۲- روودی گر، اشمیت، ۱۳۸۶، رهنمای زبان های ایرانی، جلد اول، مترجمان آرمان بختیاری و... چاپ شمش تهران
 - ۳- کریمی دوستان، غلامحسین، ۱۳۸۰، کوردی ایلامی (بررسی گویش بدره ای)، دانشگاه کردستان، سنندج
 - ۴- محمدپور، عادل، ۱۳۷۶، «گویش هورامی در سده‌های تاریخی آن» گواری ناوینه، ژماره ی ۳۵-۳۴
- کوردی:
- ۱- ره‌حیمی، کامران، ۱۳۸۷، بنه‌ماکانی و شه سازی، مجمع علمی زبان کوردی، نشر گوتار، سه قز.
 - ۲- موکریانی، کردستان، ۲۰۰۸، سه‌رده‌ماکانی زمانی کوردی و ... بلاو کراوه‌ماکانی ناراس، هه‌ولیر
 - ۳- هه‌وته نامه‌ی سوران، ۱۳۹۰، ژماره‌ی ۲، تاییه‌ت به پاریزگای کرماشان. کرماشان

مقدمه

از نظر زبان و نژاد، ریشه‌ی مَلّت کرد به مَلّت‌های سومر، ایلامی، لولوبی، گوتی، کاسی، اوراتوی و سریانی و هیتی بر می‌گردد. منابع زبان‌شناسی زبان‌های ایرانی به ویژه کُردی این نظر کلیات مشترک، امری نظیر این مطلب را ثابت کرده‌اند و از این نظر ده‌ها نمونه در دست است.

این مَلّت‌ها در مناطق مختلف سرستان در کوهپایه‌های زاگرس زیسته‌اند. برای مثال، لولوبی‌ها در منطقه‌ی «شر، زو» و «راهب»، گوتی‌ها در دشت‌های قشلاق کرکوک و حومه، اوراتوی‌ها در «سرا» «ریاچه‌ی «وان» و «کوه» «آارات»، و کاسی‌ها در غرب ایران سکونت داشته‌اند. بعدها به علت تغییرات تاریخی و ظهور دولت ماد، همه‌ی این مَلّت‌ها در درون مَلّت برکنی ادغام گشته و به یک مَلّت تبدیل شده‌اند. همچنان که پیش‌تر ذکر شد، همه‌ی این اقوام خواستگاه مردمی هستند که اکنون در گُردستان وجود دارند، در دامن زاگرس زندگی می‌کنند و در آنجا که سرزمین اجدادیشان است، به رشد و بالندگی ادامه می‌دهند.

این مَلّت‌ها به سبب گسترش قدرت ماد، با آنها ادغام گشتند و به مردم یک سرزمین تبدیل شدند. شایان ذکر است که این مَلّت‌ها در تغییر و تحولات تاریخ، دورانی را به خود اختصاص داده و در یک دوره‌ی تاریخی می‌زیسته‌اند. تشکیل دولت ماد نتیجه‌ی از بین رفتن حکومت آن‌ها بر همان سرزمین‌ها بوده است.

اگر به این مَلّت‌ها و زبان‌شان نام «مَلّت‌های زاگرس» اطلاق گردد، شایسته است؛ چراکه همه‌ی آن‌ها در آنجا متولد و ساکن و در معرض رشد و دگرگونی واقع

شدند. بنا بر این، مشترکات زبانی، فرهنگی، و تاریخی در میان آنها وجود داشته است.

بعد از این ملت‌ها، مرحله‌ی دیگری از تاریخ این منطقه آغاز می‌گردد که عبارت است از: ظهور مادها و دولت آنان در پایان قرن هشتم پیش از میلاد تا اوایل نیمه‌ی دوم قرن ششم قبل از میلاد (۷۷۰ - ۵۵۰ ق م). آنها بزرگ‌ترین دولت امپراتوری را تشکیل دادند و زبانشان جانشین همه‌ی آن زبان‌ها گشت. بر اساس یک نظریه، اگر «اوستایی» زبان «مادی» نباشد، بی‌تردد گویشی از آن زبان است. ذکر این نکته‌ی مهم ضروری است که به دنبال از بین رفتن عصر ملت‌ها و زبان‌های زاگرس، دوره‌ی زبان‌های ایرانی اوستایی و مادی در سرزمین آریایی‌ها و همراه با ملت‌های بکر آریایی آغاز گشت و خانواده‌ی زبان‌های ایرانی ظهور کرد.

بعد از نابودی دولت ماد و پارس، از سرزمین تقسیم کردستان در میان چند کشور با زبان‌های متفاوت همچون فارس، عربی، ترکی، آذری و حتی روسی، زبان ملت کرد در کردستان تحت تأثیر زبان‌های ملت‌های حاکم بر سرزمین‌های کردها قرار گرفته است.

هر یک از این ملت‌ها به آرامی در پی نابودی زبان خود بوده‌اند. در این راستا بعد از نابودی مادها و به حکومت رسیدن ملت‌هایی همچون بابلی، ایلامی، و بابلی. نوبت به ورود لشکریان اسلام به این سرزمین و اشغال آن رسید که اولین اقدام آنها سوزاندن کتاب اوستای زردشت بود. آنچه را که برای خویش مفید یافتند، بردند، از آن استفاده کردند، و زیربنای تمدن و حکومت خویش را با آن پایه‌گذاری کردند. تمدن‌های پیش‌تر از تمدن آنها طلایه‌دار تشکیل دولت، دانش کشاورزی، و کاشت بذر بوده است.

بنا بر این، بعد از نابودی مادها تا روزگار کنونی، سرزمین‌های کردها تحت

حاکمیت آنها است. آن‌ها با هدف تحقیر و عقب نگه داشتن کردها، نام و آوازه‌ی زشت را به زبان و فرهنگشان نسبت می‌دهند و حتی تلاش کرده‌اند آن را از چشم ملت خود نیز پنهان‌دارند و خوار بشمارند. اما همه‌ی ملّت‌ها، حاکمان و روشنفکران آن‌هایی که سرزمین کردها را اشغال کرده‌اند بدانند که کُرد در تمدن آنها همکار و شریک است. برای نمونه، اگر کُرد نمی‌بود تُرک‌ها نمی‌توانستند جمهوری ترکیه را تأسیس کنند و در شرق قدرت برتر باشند. در جنگ میان صفوی و عثمانی نیز کُرد در داخل ایران یار و یاور ایرانیان بود. تمدن عرب و اسلام هم اگر دارای چهار پایه‌ی اصلی باشد، بی‌تردید کُرد یکی از پایه‌های آن است. کُرد در زمینه‌های گوناگون علمی، ادبیات، زبان، دستور و نقد ادبی عربی، پیشگام بوده است. برای مثال، اولین دستور عربی، ابن‌الحاجب، اولین ناقد عربی، ابوالقاسم آمدی و چندین شاعر بزرگ و پیشگام زبان عربی همچون بیتوشی، عباس محمود العقاد، احمد امین، احمد شوقی، رشیدی زمام‌داری کُرد بوده‌اند.

از همه مهم‌تر، اگر کُرد نمی‌بود، اعراب اکنون دارای ۲۲ دولت نبودند. اسلام هم به شکل کنونی نبود و در برابر صلیبیان پیروز نمی‌شد. به رهبری صلاح‌الدین ایوبی کُرد بود که پیروزی پایدار برای اسلام، زبان عربی، فرهنگ و سنن عربی - اسلامی به دست آمد.

با این همه، آن‌ها اکنون همه‌ی این خدمات را فراموش کرده‌اند و در عوض به ملت صلاح‌الدین نه تنها به دیده‌ی احترام نمی‌نگرند، بلکه آن را تحت نام کُرد به رسمیت نمی‌شناسند و صلاح‌الدین را به عنوان قهرمان ملت عرب و اسلام عربی می‌شناسند. آن‌ها نه به وجود کُرد معتقدند و نه هیچ حقی را برای کُرد خواهان‌اند.

به هر حال، این سخنان بخشی از تاریخ است. در واقع کُرد باید فعالانه پاسخ تمام این ستم‌های تاریخی روا داشته شده را در حق خود را بدهد و به دنبال روشن کردن واقعیت‌های تاریخی از انحرافات موجود باشد.